

การเพิ่มพูนทักษะการดูแลผู้ป่วยขั้นพื้นฐานของอาสาสมัครสาธารณสุข
ประจำหมู่บ้าน เขตพื้นที่ตำบลพะวง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา*
IMPROVING BASIC PATIENT CARE SKILLS OF PUBLIC HEALTH VOLUNTEERS VILLAGE
PHAWONG SUBDISTRICT, MUEANG DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE

พระใบฎีกานิมิตร อากทธร (ฉายรุ่ง)*, ดิเรก นุ่นกล้า, พระครูนิธิธรรมบัณฑิต (สุริยา คงคาไหว)

Phra Baideekan Nimit Apattharo (Chairong)*, Direk Nunklam, Phrakru Nitithambundit (Suriya Kongkawai)

หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Master of Arts Social development branch, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: walaiporn.che@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการเพิ่มพูนทักษะการดูแลผู้ป่วยขั้นพื้นฐานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เขตพื้นที่ตำบลพะวง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา และ 2) ศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเพิ่มพูนทักษะการดูแลผู้ป่วยขั้นพื้นฐานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่างที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตพื้นที่ตำบลพะวง จำนวน 375 คน และการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 5 กลุ่ม จำนวน 17 คน ผลการวิจัยพบว่า การเพิ่มพูนทักษะการดูแลผู้ป่วยขั้นพื้นฐานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยแปลผล อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.97$), (S.D. = 0.74) เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากสูงไปหาต่ำ พบว่า ด้านการดูแลจิตใจและความสะอาด มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.28$), (S.D. = 0.37) รองลงมา ได้แก่ ด้านการให้ความรักและการสนับสนุน ($\bar{X} = 3.13$), (S.D. = 0.70) และด้านการดูแลเรื่องอาหารและยา ($\bar{X} = 3.05$), (S.D. = 0.69) ด้านการติดตามคำแนะนำจากแพทย์ ($\bar{X} = 3.03$), (S.D. = 0.87) ด้านการจัดการกับการเคลื่อนไหว ($\bar{X} = 2.94$), (S.D. = 0.90) ด้านการสื่อสาร ($\bar{X} = 2.87$), (S.D. = 0.75) และด้านการจัดการกับภาวะฉุกเฉิน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 2.79$), (S.D. = 1.09) 2) ข้อเสนอแนะการเพิ่มพูนทักษะการดูแลผู้ป่วยขั้นพื้นฐานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเขตพื้นที่ตำบลพะวง พบว่า ควรจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ ส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านสื่อ เช่น คลิปวิดีโอ แอปพลิเคชัน สนับสนุนการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เสริมสร้างทักษะการสื่อสารกับผู้ป่วยและญาติ เพิ่มความรู้เรื่องการใช้ยาอย่างถูกวิธี จัดทำคู่มือหรือเอกสารอ้างอิงที่อ่านเข้าใจง่าย เสริมการทำงานร่วมกับทีมสาธารณสุข จัดกิจกรรมสาธิตการดูแลผู้ป่วยที่บ้าน ฝึกการสังเกตอาการผิดปกติของผู้ป่วย ใช้กรณีสถานการณ์จริงในการเรียนรู้ด้วยจิตอาสา

คำสำคัญ: การเพิ่มพูนทักษะ, การดูแลผู้ป่วย, อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

Abstract

This research article aims to: 1. Study the enhancement of basic patient care skills among village health volunteers in Phawong Subdistrict, Mueang District, Songkhla Province, and 2. Explore suggestions for improving basic patient care skills among village health volunteers. The research employs a mixed - methods approach. The quantitative part collects data using questionnaires from 375 participants residing in the Phawong Subdistrict. The qualitative part gathers data through interviews with 17 key informants from 5 different groups. The research findings reveal that the overall enhancement of basic patient care skills among village health volunteers is at a moderate level ($\bar{X} = 2.97$, S.D. = 0.74). Ranking the average scores from highest to lowest: Psychological care and hygiene had the highest mean score ($\bar{X} = 3.28$, S.D. = 0.37), Followed by providing love and support ($\bar{X} = 3.13$, S.D. = 0.70), Food and medication care ($\bar{X} = 3.05$, S.D. = 0.69), Following medical advice ($\bar{X} = 3.03$, S.D. = 0.87), Mobility assistance ($\bar{X} = 2.94$, S.D. = 0.90), Communication ($\bar{X} = 2.87$, S.D. = 0.75), and Emergency management had the lowest score ($\bar{X} = 2.79$, S.D. = 1.09). 2) Recommendations for enhancing the skills of village health volunteers include organizing practical training workshops, promoting learning through media (e.g., video clips and mobile applications), supporting experience sharing, strengthening communication skills with patients and their families, increasing knowledge on proper medication use, developing easy - to - understand manuals or reference documents, promoting collaboration with public health teams, organizing home care demonstration activities, training in abnormal symptom observation, and using real - life case scenarios for volunteer - based learning.

Keywords: Skill Enhancement, Patient Care, Village Health Volunteers

บทนำ

ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างรวดเร็ว รัฐบาลจึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบสาธารณสุขให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อรองรับสถานการณ์ฉุกเฉินและโรคอุบัติใหม่ที่เกิดขึ้นในอนาคต รวมถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่ส่งผลต่อระบบบริการสุขภาพโดยรวม ในอดีตรัฐได้วางรากฐานด้านการเข้าถึงบริการสาธารณสุขอย่างทั่วถึง โดยมีการจัดตั้งสถานพยาบาลในทุกระดับ ตั้งแต่กรุงเทพมหานครถึงระดับตำบล พร้อมกับพัฒนาบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขควบคู่กันมา

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 ประเทศไทยได้รับแนวคิด “สาธารณสุขมูลฐาน” ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลสุขภาพตนเองและชุมชน ส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาสุขภาพจากระบบที่รัฐเป็นศูนย์กลางไปสู่การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายต่าง ๆ โดยเฉพาะการพัฒนาระบบสุขภาพในระดับชุมชน ซึ่ง “อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน” หรือ “อสม.” มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนบริการสุขภาพขั้นพื้นฐานอย่างต่อเนื่อง (กระทรวงสาธารณสุข, 2564)

อสม. ถือเป็นบุคลากรภาคประชาชนที่ทำงานอย่างใกล้ชิดกับชุมชน ทำหน้าที่สื่อสาร เฝ้าระวัง ป้องกันโรค ส่งเสริมสุขภาพ และดูแลผู้ป่วยเบื้องต้น ทั้งยังทำหน้าที่เป็นต้นแบบด้านพฤติกรรมสุขภาพที่ดีให้กับคนในพื้นที่ ด้วยภารกิจที่ครอบคลุม 10 - 15 หลังคาเรือนต่อคน อสม. จึงเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาสุขภาพชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนในอนาคต (นพมาศ โกศล และคณะ, 2561)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาแนวทางการเพิ่มพูนทักษะการดูแลผู้ป่วยขั้นพื้นฐานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในเขตตำบลพะวง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เพื่อให้ อสม. มีความรู้ ความสามารถ และทักษะที่จำเป็นในการดูแลสุขภาพประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ รวมถึงสามารถเป็นที่ยอมรับและสร้างความเชื่อมั่นให้กับคนในชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการเพิ่มพูนทักษะการดูแลผู้ป่วยขั้นพื้นฐานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เขตพื้นที่ตำบลพะวง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเพิ่มพูนทักษะการดูแลผู้ป่วยขั้นพื้นฐานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เขตพื้นที่ตำบลพะวง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเป็นการจัดเก็บข้อมูลโดยใช้เครื่องมือแบบสอบถาม (Questionnaire) ควบคู่กับการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) (สงศรี ชมภูวงศ์, 2554) ซึ่งเป็นการจัดเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ดังนี้

1. ดำเนินการวิจัย ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยคัดเลือกประชาชนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตพื้นที่ตำบลพะวง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำนวน 24,334 คน โดยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่ายแก่ประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลพะวง จำนวน 375 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มี 5 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 ได้แก่ กลุ่มผู้อำนวยการ (รพ.สต.) ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล/พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ จำนวน 2 คน กลุ่มที่ 2 ได้แก่ กลุ่มผู้นำท้องถิ่น/ผู้นำท้องที่ ประกอบด้วย นายกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 4 คน กลุ่มที่ 3 ได้แก่ กลุ่มผู้ป่วยในตำบลพะวง จำนวน 5 คน กลุ่มที่ 4 ได้แก่ กลุ่มผู้ใกล้ชิดผู้ป่วย จำนวน 4 คน กลุ่มที่ 5 ได้แก่ กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้น 17 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิจัยเชิงคุณภาพ เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง วิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถาม มีค่าเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.760 ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน เป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Checklist) ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการเพิ่มพูนทักษะการดูแลผู้ป่วยขั้นพื้นฐานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เขตพื้นที่ตำบลพะวง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ทั้งหมด 7 ด้าน 28 ข้อคำถาม ประกอบด้วยได้แก่ 1) ด้านการให้ความรักและการสนับสนุน 2) ด้านการดูแลเรื่องอาหาร

และยา 3) ด้านการดูแลจิตใจและความสะอาด 4) ด้านการจัดการกับการเคลื่อนไหว 5) ด้านการติดตามคำแนะนำจากแพทย์ 6) ด้านการสื่อสาร และ 7) ด้านการจัดการกับภาวะฉุกเฉิน ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Five point Rating Scale) 5 ระดับ (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2541)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำการขอหนังสืออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากมหาวิทยาลัย ถึง นายเจือ กิมอัน นายกเทศมนตรีตำบลพะวง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล แจกแบบสอบถาม และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลในการตอบแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง ได้ทั้งหมด 375 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 %

4. การวิเคราะห์ข้อมูล วิจัยเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการเพิ่มพูนทักษะการดูแลผู้ป่วยขั้นพื้นฐานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เขตพื้นที่ตำบลพะวง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา วิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหาโดยการตีความ สร้างข้อสรุป จากเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นมาวิเคราะห์เพื่อหาบทสรุป แบบบรรยายเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) วิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และการเพิ่มพูนทักษะการดูแลผู้ป่วยขั้นพื้นฐานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลค่าสถิติพื้นฐานต่างๆ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. การเพิ่มพูนทักษะการดูแลผู้ป่วยขั้นพื้นฐานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เขตพื้นที่ตำบลพะวง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ดังตาราง

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการเพิ่มพูนทักษะการดูแลผู้ป่วยขั้นพื้นฐานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เขตพื้นที่ตำบลพะวง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยรวม (n = 375)

การดูแลผู้ป่วยขั้นพื้นฐานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตำบลพะวง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา	ระดับการเพิ่มพูนทักษะ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการให้ความรักและการสนับสนุน	3.13	0.70	ปานกลาง
2. ด้านการดูแลเรื่องอาหารและยา	3.05	0.69	ปานกลาง
3. ด้านการดูแลจิตใจและความสะอาด	3.28	0.37	ปานกลาง
4. ด้านการจัดการกับการเคลื่อนไหว	2.94	0.90	ปานกลาง
5. ด้านการติดตามคำแนะนำจากแพทย์	3.03	0.87	ปานกลาง
6. ด้านการสื่อสาร	2.87	0.75	ปานกลาง
7. ด้านการจัดการกับภาวะฉุกเฉิน	2.79	1.09	ปานกลาง
รวม	2.97	0.74	ปานกลาง

ตารางที่ 1 พบว่า การเพิ่มพูนทักษะการดูแลผู้ป่วยขั้นพื้นฐานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เขตพื้นที่ตำบลพะวง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยรวม มีค่าเฉลี่ยแปลผล อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 2.97, (S.D. = 0.74) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากสูงไปหาต่ำ พบว่า ด้านการดูแลจิตใจและ

ความสะอาด มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.28$), (S.D. = 0.37) รองลงมา ได้แก่ ด้านการให้ความรักและการสนับสนุน ($\bar{X} = 3.13$), (S.D. = 0.70) และด้านการดูแลเรื่องอาหารและยา ($\bar{X} = 3.05$), (S.D. = 0.69) ด้านการติดตามคำแนะนำจากแพทย์ ($\bar{X} = 3.03$), (S.D. = 0.87) ด้านการจัดการกับการเคลื่อนไหว ($\bar{X} = 2.94$), (S.D. = 0.90) ด้านการสื่อสาร ($\bar{X} = 2.87$), (S.D. = 0.75) และด้านการจัดการกับภาวะฉุกเฉิน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 2.79$), (S.D. = 1.09) ตามลำดับ สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของอสม.ในการให้บริการด้านสุขภาพเบื้องต้นแก่ประชาชนในพื้นที่ แม้ว่ายังมีข้อจำกัดบางประการ แต่อสม.มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับหนึ่ง

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเพิ่มพูนทักษะการดูแลผู้ป่วยขั้นพื้นฐานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เขตพื้นที่ตำบลพะวง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ดังนี้

2.1 ด้านการให้ความรักและการสนับสนุนในการดูแลผู้ป่วยขั้นพื้นฐาน มีข้อเสนอแนะว่า ควรอาศัยหลักการปฏิบัติดังนี้ คือ เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ป่วย โดยที่ให้มีการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่เน้นการดูแลแบบองค์รวม เน้นความต่อเนื่องของการดูแล เพื่อเป็นการส่งเสริมศักยภาพของผู้ป่วยให้หายได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งนอกจากการให้ความรักและการสนับสนุนจากคนในครอบครัวและชุมชนแล้ว ยังสามารถจัดการประสานงานนำผู้ป่วยกลับมารักษาทันทีในพื้นที่ โดยให้มีระบบประสานงานที่ทันสมัย สะดวก รวดเร็ว ควรประสานงานกับหน่วยงานกับผู้ที่เกี่ยวข้องในการช่วยเหลือเงินสนับสนุนหรือสิ่งของที่จำเป็นสำหรับผู้ป่วย ควรมีความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการค่าใช้จ่ายหรืออาจจะต้องหาทรัพยากรจากภายนอกมาช่วยเหลือสนับสนุนการดูแลผู้ป่วย

2.2 ด้านการดูแลเรื่องอาหารและยา มีข้อเสนอแนะว่า ควรอาศัยหลักการปฏิบัติดังนี้ คือ โภชนาการที่เหมาะสมกับโรคและสภาพร่างกายของผู้ป่วย สะอาด ปลอดภัย และเพียงพอ คำนึงถึงความชอบและข้อจำกัดเฉพาะบุคคล เพื่อทราบว่าอาหารประเภทไหนควรให้ หรือควรหลีกเลี่ยง เช่น ผู้ป่วยเบาหวาน ลดน้ำตาลของหวาน จัดมื้ออาหารให้เป็นเวลาและครบ 5 หมู่ อาจแยกเป็นมื้อย่อย 4 - 6 มื้อ/วัน สำหรับผู้ที่รับประทานได้น้อย เตรียมอาหารที่เคี้ยวง่าย ย่อยง่าย และนำรับประทาน โดยเฉพาะผู้สูงอายุหรือผู้ป่วยที่มีปัญหาในการเคี้ยว/กลืน หลีกเลี่ยงอาหารรสจัดหรืออาหารดิบ เพื่อป้องกันการระคายเคืองหรือการติดเชื้อ การดูแลเรื่องยา หลักสำคัญคือให้ใช้ยาตามแพทย์สั่งอย่างเคร่งครัด หากผู้ป่วยรับประทานยาจำนวนมาก ควรปรึกษาแพทย์เรื่องการจัดลำดับความสำคัญ หรือขอเปลี่ยนเป็นรูปแบบที่ง่ายต่อการใช้

2.3 ด้านการดูแลจิตใจและความสะอาด มีข้อเสนอแนะว่า ควรอาศัยหลักการปฏิบัติดังนี้ ต้องยึดผู้ป่วยเป็นศูนย์กลาง เคารพสิทธิผู้ป่วย เข้าใจบริบทชีวิต ความรู้สึก และความต้องการของผู้ป่วย ซึ่ง อสม. เองต้องมีการอบรมและพัฒนาความรู้ อสม. อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในด้านจิตวิทยาพื้นฐาน และการดูแลผู้ป่วยเรื้อรัง ส่งเสริมการทำงานเป็นทีมกับ รพ.สต. และหน่วยงานในพื้นที่ เพื่อการดูแลผู้ป่วยแบบองค์รวม ให้การสนับสนุนวัสดุ/อุปกรณ์ เช่น ถุงมือ หน้ากากอนามัย แอลกอฮอล์ ผ้าเช็ดตัว เพื่อใช้งานในภาคสนาม ให้แรงจูงใจที่เหมาะสม เช่น การให้ค่าตอบแทน การยกย่องเชิดชู เพื่อสร้างขวัญกำลังใจ ท้องถิ่นควรสนับสนุนอุปกรณ์การช่วยเหลือผู้ป่วย เช่น ถังออกซิเจน เตียงนอน รวมทั้งการอบรมทักษะผู้ดูแลในกรณีที่ผู้ป่วยมีอาการเจ็บป่วยฉุกเฉิน มีอาการทรุดลง

2.4 ด้านการจัดการกับการเคลื่อนไหว มีข้อเสนอแนะว่า ควรอาศัยหลักการปฏิบัติ ต้องมีการร่วมมือกับทีมสาธารณสุข โดยการประสานกับ รพ.สต./รพ./นักกายภาพบำบัด ส่งต่อเมื่อพบความผิดปกติที่เกิดขึ้นขอบเขตการดูแล จัดอบรมเสริมทักษะอสม. ให้ฝึกการประเมินเบื้องต้น เรียนรู้ท่าทางที่ถูกต้อง และเทคนิคการเคลื่อนไหวสำหรับผู้ป่วยกลุ่มต่าง ๆ เช่น อัมพฤกษ์ อัมพาต จัดหา/สร้างขึ้นซึ่งคู่มือหรือภาพประกอบท่าทาง แจกคู่มือแนะนำท่าฝึกง่าย ๆ ที่อสม.สามารถสอนหรือช่วยผู้ป่วยฝึกได้ พร้อมทั้งสร้างเครือข่ายอสม.ดูแลผู้ป่วย ให้มีการแบ่งกลุ่ม/แบ่งเขต/รับผิดชอบดูแลผู้ป่วยตามเขตพื้นที่ และส่งต่อประสานการรหว่าง อสม.ด้วยกัน อีกทั้งต้องติดตามผลอย่างต่อเนื่อง จัดบันทึกพัฒนาการของผู้ป่วย ติดตามอาการและประเมินผลการฝึกเคลื่อนไหว

2.5 ด้านการติดตามคำแนะนำจากแพทย์ มีข้อเสนอแนะว่า ควรอาศัยหลักการปฏิบัติ ตามบทบาทของ อสม. ในการติดตามคำแนะนำจากแพทย์ ที่ถือเป็นหัวใจของการดูแลผู้ป่วยในระดับชุมชนอย่างมีคุณภาพ การพัฒนาศักยภาพและสนับสนุนเครื่องมือที่จำเป็นจะช่วยให้ อสม. ปฏิบัติหน้าที่ได้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ลดความเหลื่อมล้ำทางสุขภาพ และสร้างระบบดูแลสุขภาพที่ยั่งยืนในระดับฐานรากของประเทศ

2.6 ด้านการสื่อสาร มีข้อเสนอแนะว่า การสื่อสารกับผู้ป่วยที่ดี ควรมีลักษณะดังนี้ สุภาพและให้เกียรติ พูดด้วยน้ำเสียงอ่อนโยน เคารพศักดิ์ศรีผู้ป่วย รับฟังอย่างตั้งใจ ใช้เวลาผู้ป่วยพูด และแสดงความสนใจจริงใจ ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย หลีกเลี่ยงคำศัพท์เฉพาะทางเกินไป ให้ข้อมูลชัดเจน อธิบายขั้นตอนการรักษาและสิ่งที่ผู้ป่วยควรรู้ แสดงความเห็นใจ เข้าใจความรู้สึกและความกังวลของผู้ป่วย ไม่ตัดสินหรือตำหนิ เปิดใจรับฟังโดยไม่แสดงอคติ สนับสนุนกำลังใจ พูดให้ผู้ป่วยรู้สึกมีความหวังและไม่โดดเดี่ยว เปิดโอกาสให้ซักถาม กระตุ้นให้ผู้ป่วยกล้าพูดหรือถามสิ่งที่ไม่เข้าใจเคารพสิทธิในการตัดสินใจ ให้ผู้ป่วยมีส่วนร่วมในการเลือกแนวทางการรักษา และต้องรักษาความลับ เคารพความเป็นส่วนตัวและข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ป่วย

2.7 ด้านการจัดการกับภาวะฉุกเฉิน มีข้อเสนอแนะว่า เตรียมพร้อมความรู้ด้านปฐมพยาบาลและการช่วยชีวิตเบื้องต้น ตรวจสอบความปลอดภัยของสถานที่ก่อนเข้าช่วยเหลือ ประเมินอาการผู้ป่วย เช่น สติ ชีพจร การหายใจ แจ้งหน่วยแพทย์ฉุกเฉิน โทร 1669 พร้อมให้ข้อมูลครบถ้วน ให้การปฐมพยาบาลเบื้องต้นตามอาการ เช่น ห้ามเลือด, CPR ไม่เคลื่อนย้ายผู้ป่วยหากสงสัยบาดเจ็บรุนแรง ดูแลให้ผู้ป่วยอยู่ในท่าที่ปลอดภัยและสบาย ปลอดภัย ลดความตื่นตระหนกของผู้ป่วยและผู้เห็นเหตุการณ์ ประสานญาติหรือผู้เกี่ยวข้องโดยเร็ว จัดบันทึกเหตุการณ์เบื้องต้นเพื่อส่งต่อข้อมูลแก่เจ้าหน้าที่แพทย์

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยพบว่า ระดับการเพิ่มพูนทักษะการดูแลผู้ป่วยขั้นพื้นฐานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในเขตพื้นที่ตำบลพะวง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของอสม.ในการให้บริการด้านสุขภาพเบื้องต้นแก่ประชาชนในพื้นที่ แม้ว่าจะมีข้อจำกัดบางประการแต่อสม.มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับหนึ่ง ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวคิดของ จุฑามณี ตระกูลมุกตะ ที่กล่าวว่า การเพิ่มพูนทักษะในการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านความรู้ ความสามารถ ประสิทธิภาพ และคุณลักษณะที่เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ (จุฑามณี ตระกูลมุกตะ, 2544) ขณะที่ เสน่ห์ จัยโต

ให้ความเห็นว่า การเพิ่มพูนสมรรถนะหรือทักษะของบุคลากร ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลให้การดำเนินงานขององค์กรประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว เนื่องจากทรัพยากรมนุษย์เป็นกลไกหลักที่เชื่อมโยงกับปัจจัยอื่น ๆ ในระบบงาน เช่น งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และวิธีการบริหารจัดการ (เสนห์ จัยโต, 2554) นอกจากนี้ สมใจ ลักษณะ ระบุว่า บุคคลที่สามารถทำงานอย่างมีประสิทธิภาพควรประกอบด้วยคุณลักษณะสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) ความสามารถด้านความรู้และความคิด 2) ความสามารถด้านกระบวนการปฏิบัติ และ 3) คุณลักษณะทางจิตใจ เช่น ความซื่อสัตย์ ขยัน อดทน มีความรับผิดชอบ มีวินัย และรักการเรียนรู้สิ่งใหม่อย่างต่อเนื่อง (สมใจ ลักษณะ, 2546) ในส่วนของงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเชียร เทียนจารุวัฒนา เสนอว่า อสม.คุณภาพควรมีคุณสมบัติสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ทักษะ เช่น มีจิตอาสาเสียสละและเป็นที่พึ่งของชุมชน 2) ความรู้ ได้แก่ ความรู้ด้านสาธารณสุข การพัฒนาชุมชน และเทคโนโลยีการสื่อสาร 3) ทักษะ ได้แก่ ทักษะด้านสุขภาพและทักษะเฉพาะทาง และ 4) พฤติกรรมและการแสดงออก เช่น การเป็นแบบอย่างด้านสุขภาพ การดูแลผู้ป่วยแบบองค์รวม และการส่งเสริมคุณภาพชีวิต (วิเชียร เทียนจารุวัฒนา, 2564) ขณะเดียวกัน ศิริวิมล ปัญญาผล ศึกษาบทบาทของอสม.ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ พบว่า อสม.มีบทบาทในงานด้านการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การฟื้นฟูสุขภาพของผู้ป่วย และการเป็นแกนนำในชุมชน โดยดำเนินงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น การเสนอโครงการเพื่อขอรับงบประมาณด้านสุขภาพ และการเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม พบข้อจำกัดที่สำคัญ เช่น ประชาชนบางส่วนไม่ให้ความร่วมมือ อุปกรณ์ไม่เพียงพอ และปัญหาทางสุขภาพของอสม.เองเนื่องจากอายุที่สูงขึ้น (ศิริวิมล ปัญญาผล, 2566) นอกจากนี้ ผลการวิจัยของ นูไรฮัน สะ ในพื้นที่อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต พบว่า ความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะของอสม.โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน โดยมีความจำเป็นต้องพัฒนาเพิ่มเติมในด้านทักษะ ความรู้ และการสร้างความเชื่อมั่นของประชาชน (นูไรฮัน สะ, 2562) โดยสรุปผลการศึกษาค้นคว้านี้ชี้ให้เห็นว่า การเพิ่มพูนทักษะของอสม.ในเขตตำบลพะวงมีความจำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง โดยควรมุ่งเน้นทั้งการพัฒนาองค์ความรู้ ทักษะวิชาชีพ และเครื่องมือสนับสนุน เพื่อให้สามารถยกระดับคุณภาพการบริการดูแลผู้ป่วยขั้นพื้นฐานให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืนมากยิ่งขึ้นในอนาคต

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยพบว่า ระดับการเพิ่มพูนทักษะของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในเขตตำบลพะวง จังหวัดสงขลา อยู่ในระดับปานกลาง สะท้อนถึงศักยภาพพื้นฐานในการดูแลสุขภาพประชาชน แม้มีข้อจำกัดด้านอุปกรณ์ ความร่วมมือจากชุมชน และปัจจัยด้านอายุของอสม. อย่างไรก็ตาม อสม.มีความตั้งใจและความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเอง ซึ่งช่วยให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องสนับสนุนแนวคิดว่าการพัฒนาทักษะต้องดำเนินอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านความรู้ ทักษะเฉพาะทาง และพฤติกรรมที่เหมาะสม เพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการบริการด้านสุขภาพอย่างยั่งยืน ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป ควรศึกษารูปแบบหรือแนวทางการพัฒนาทักษะของอสม.ที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ พร้อมทั้งพิจารณาเครื่องมือหรือสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย เพื่อเสริมสมรรถนะให้ตรงจุด และควรวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อทดสอบประสิทธิผลของโมเดลการพัฒนาทักษะในระดับพื้นที่อย่างเป็นระบบ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงสาธารณสุข. (2564). แนวทางการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านขอนแก่น. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการสาธารณสุขมูลฐาน.
- จุฑามณี ตระกูลมุกดา. (2544). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร. สงขลา: ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2541). เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: เทพเนรมิต.
- นพมาศ โกศล และคณะ. (2561). ความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพ 3อ.2ส. ของกลุ่มวัย ทำงานสำหรับหมู่บ้านจัดการสุขภาพ: กรณีศึกษาชุมชนบั้งวังหิน อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช. ใน เอกสารการประชุม หาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 10. สงขลา.
- นุไรอัน ฮะ. (2562). ความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในเขตอำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต. ใน วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- วิเชียร เทียนจารวัฒนา. (2564). แนวทางการพัฒนาอาสาสมัครสาธารณสุข-ประจำหมู่บ้าน (อสม.) คุณภาพเพื่อสนับสนุนกำลังคนด้านสาธารณสุขสำหรับระบบสุขภาพในอนาคต. วารสารวิชาการสาธารณสุข, 30(2), 353-366.
- ศิริวิมล ปัญญาผล. (2566). บทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ต่องานสาธารณสุขท้องถิ่น กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ. ใน วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการจัดการ สำหรับนักบริหาร. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สงศรี ชมภูวงศ์. (2554). ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 2). นครศรีธรรมราช: วีพีเอส.
- สมใจ ลักษณะ. (2546). การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สถาบัน ราชภัฏสวนสุนันทา.
- เสน่ห์ จัยโต. (2554). การบริหารนวัตกรรมแนวใหม่. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.